

בסייעתא דשמיא

לירון פיין

משה גוטמן

תכתבו.

הדרכים הנכונות לבניית סיפור איכותי סוחף ומרתק

מדריך מתקדם ויעיל
לכתיבה יוצרת מקצועית
ועריכת איכות חכמה

| שיטות | טכניקות | סודות |
| סיכומים | טבלאות | תרגולות |

וּמִי שֶׁמוֹצֵא בְּמִדּוֹתָיו וְטָבָעוֹ
כֶּסֶף אֶל מְלֹאכָה מִהַמְּלָאכּוֹת
וַיִּהְיֶה גּוֹפּוֹ רְאוּי לָהּ
וַיּוּכַל לְסַבֵּל אֶת טְרַחַהּ

-

יְחֻזַּר עָלֶיךָ
וַיֵּשִׁים אוֹתָהּ סִבָּה לְהִבָּאת מְזוֹנוֹ
וַיִּסְבֵּל מִתְקָהּ
וּמְרִירוֹתָהּ

(רבינו בחיי אבן פקודה, חובות הלבבות, שער הביטחון)

~~~~~

נדפס בארץ ישראל

Rabbi Shmuel Shtitzberg

Rabbi and Moreh Tzedek

Sfat Emet st. 35

Beit Shemesh - Israel

שמואל יוסף שטיצברג

רב זמו"צ בבית שמש

מוח"ס שערי הברכה

רח' שפת אמת 35 בית שמש

~~~~~

ב"ה

כ"ט תמוז תשפ"ד

ידידי היקר ברוך הכשרונות, הרב משה גוטמן הי"ו, התברך במתנת שמים, בעט סופרים משובח ובכתיבה אומנותית, וזכה ברוב כישרון ודעת לחבר ספרים נפלאים, אשר התקבלו בברכה בעולם הספר היהודי.

ובשנים האחרונות רתם את כוחותיו וידיעותיו, להועיל גם לאחרים, ולהורות להם את אומנות הכתיבה, ולהדריך סופרים מתחילים בכללי הכתיבה הנאותה, כדי שיוכלו להיכנס למקצוע הספרות באופן הטוב והראוי.

אך דא עקא, כיון שחומרי הלימוד המצויים בעולם הספרות, הם ברובם ממקורות זרים, וחלק מהם אינם ראויים להיכנס לבתי ישראל הכשרים. לפיכך שינס את מתניו לערוך ספר חדש ומועיל, אשר מחד גיסא כתוב וערוך בצורה מקצועית, ומאידך גיסא הוא מנופה מכל זמורת זר.

וראוי הוא לברכה על המאמצים הרבים שהשקיע, לסקל ולנכש את החומר המקצועי של הספר, כדי שיוכל להיכנס לכתחילה בכל בית יהודי. ויהי רצון שתשרה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, מתוך סיעתא דשמיא מרובה, אכ"ר.

החותם בברכה

תוכן העניינים

עתידות * תיאום ציפיות * עולם הכתיבה ואנו *

שער א: שער הכניסה 25

עכשיו הקשיבו לסיפור * מעשה שהיה יכול להיות (על אמת ושקר בסיפור) * מה שהספר הזה יעשה בשבילכם * ההצלחה הספרותית שלכם * הגשר בין ההצלחות: עריכה * שלב ראשוני: כישרון הדמיון * שלב שני: כישרון הקידוד * 'ספר טוב' - יש חיה כזאת? * סיכום שער הכניסה * תרגולת *

שער ב: הכנסת עורכים 47

דרך המלך לאיכות ספרותית

כתיבה שלא לפרסום - כתיבה בעייתית * מעצמי לעצמי * החיים והמוות ביד הקוראים * הבטחת רגע המפגש - הבטחה רגשית * הבטחת רגעי הקריאה - קיום ההבטחה הראשונית * קריאה אחרונה לנוטשים *

החיים המושלמים בעולם המושלם * מהי כתיבה איכותית גאונית? * בין שעון הקריאה לשעון הכתיבה * אלמנט ראשון - כישרון מולד * אלמנט שני - ניסיון נצבר * אלמנט שלישי - ידע נלמד * מבחן הזמן - ניסוי מעשי * שלוש גרסאות לאיכות * גרסה ראשונה - חומר גולמי * גרסה שנייה: מה שהתכוונתם לספר * גרסה שלישית - הליכי ההשבחה * שלוש גרסאות - שלושה מסלולים

העורך הספרותי ותפקידו המתסכל * צוות העורכים * מיחיד לרבים * כואב בעריכה - נעים בקריאה * חמשת תפקידי העורכים * הקורא

האידיאלי * המאמן הקשוח * היועץ המנוסה * המורה החכם * המבצע
 הנסתר *
 סיכום שער הכנסת עורכים * תרגולת *

שער ג: נושא הסיפור 83

את מה כותבים

סליחה, יש לכם אש? * האומנות מצויה בתוכם * חמשת המצתים *
 כתיבת כאב * כתיבת סכנה * ארבעת סוגי ההיכחדות * כתיבת תקווה
 * תפקידה של התקווה * התקווה שבדמויות * התקווה שבעלילה *
 כתיבת הזדהות * הזדהות שבטית־מגזרית * ספר 'חשוב' * הזדהות
 השראתית - מודל חיקוי * הזדהות אישורית - מודל הסמכות * הזדהות
 דורית - קולו של דור * האישי המשותף * רשימת המכולת הישראלית
 * ניצחון הרגש * בריחה לאזור הנוחות * היצמדות למחצב הנכון *
הרעיון המוביל * שיחת רבדים * שש שאלות המפתח *
 המסגרת הסיפורית * בחירת מסגרת * דמויות, בואו הנה לרגע *
 סיקור וסיפור * חנה'לה וארבעת הסיקורים * קלחת התגוששות *
 מגבלות היכולת * הפרת חוזה * המשתמטים בעם *
כתיבת פְּדִיּוֹן * צרות של אחרים * הרחבת העולם * העמקת הבדיונות
 * סודו של הזר המוכר
 סיכום שער נושא הסיפור * תרגולת *

שער ד: קול הסיפור 157

בחירת המְסַפֵּר והגדרת תפקידו

הקשיבו לסיפור על...עצמי * מספר כלי־ידוע * זמן־עבר של שנים
 קדמוניות * גוף־ראשון־זמן־עבר - הבעיה * הקשיבו סיפור על...אחרים
 * מקולות לבובות * מבובות להצגות * היעלמותו של מספר־העל *
 עמדת הסיקור - בחירת זהותו תפקידו וסמכויותיו של 'דובר הסיפור' *

הקשיבו את הסיפור 'שלהם' - גוף-שלישי מוגבל * המהפך הטכנולוגי * 'מוגבל' אמרו לך! * שומעים סיפור? גוף ראשון בזמן הווה * מעלה גרה - גוף שלישי בזמן הווה * הקשיבו לסיפור על...עצמכם - גוף שני * **סיכום: חמישה סגנונות של נקודות־מבט עדכניות שמניבות תוצאות ***
מבדק עצמי *
סיכום שער קול הסיפור * תרגולת *

שער ה: מבנה הסיפור 197

תבניות סיפוריות יעילות

דמויות או עלילה? * גישת התכנון * גישת הגילוי * אבודים בחלל (ובכלל) * בעבוע התסכול * ראיית מנהרה * גישת השילוב *
'מבנה ספרותי' * למי קראתם פְּרָקְטָל? * פרצופו של הסיפור * ממקוריות לזיופיית * "הלו, יש דמויות במבנים" * שלוש הנעות-העל * השגת דבר־מה * שמירת דבר־מה * נקמת דבר־מה * הסיפור הבסיסי * "מצאתם את החיבור?" *
שבע התבניות העלילתיות * מיגור הרוע * טרגדיה * לידה מחדש * קומדיה (רגשית) * מעוני לעושר * מסע ושיבה * ההרפתקה * אופן השימוש בתבניות סיפוריות * שתי תבניות נוספות * שילוב תבניות בסיפור אחד * תשר: תבניות לדמויות משנה *
סיכום שער מבנה הסיפור * תרגולת *

שער ו: דמויות הסיפור 247

הרכבת דמויות ממגנטות

ר־מיה גבוהה * רוצה! ממוקד! מופרע! * רצון * דמויות מקורטנות * מבדק * מטרה * בין רצון למטרה * מעשה בארבעה רצונות משוחמטים * סוד ההבדלה * דוגמאות רצוניות ומטרתיות * הפרעה * כל האמת על התנגשויות * מערך יחסים * העלאת הר־מיה *

אמינות הדמות * גורמי אי־אמינות הדמויות * יציקת אמינות בדמויות
 * שאלת־תשובת ה'למה' * שיחוק הדמויות * סדר התגובות הנכון *
 העניין שבדמות * המינימום שצריך לדעת * רבדי הדמות * דרושים:
 פגמים ושריטות *

קשת הדמות * נקודת פתיחה * נקודת עיקול * בין חובה לרצון *
 חובה תחילה * הקשת הסיפורית * מבנה הקשת העלילתית * לחיוב או
 לשלילה * קשת בלתי מושלמת * דמויות המשנה * עיקרון הביליארד
 * הקשת המקשרת *

סיכום שער דמויות הסיפור * תרגולת *

שער ז: עלילת הסיפור 319

אריגת עלילה מרתקת

האירוע שבלעדיו אין אירוע * אירוע תלת־שלבי * שלמות משולשת *
 מוקדם יותר! * ביתר עזות *

עניין של הצלחה * שלושת מדדי העלילה * חמשת תבליני העניין
 * רכיבי אמינות מיצרן מוסמך * זהירות, גבבת לפניך! * הפתעה -
 צורת ההגשה * קביעת מטרות העלילה * תעלומת הבילוש * היווצרות
 התפנית *

כך מתכננים ספר עיון * הקורא בתפקיד הגיבור * ספקי פתרונות *
 קשת הקורא * סיפורת שיווק * תבניות־סיפוריות מתאימות * חכמת
 המנוסה - וסיפורו * חכמת המדופלם - וסיפורו *

יצירת מתח * מהות המתח * שאלות שמרכיבות מתח * העצמה
 רגשית * מתח ברמת העלילה * ממתח לדריכות * טכניקות ליצירת
 דריכות * מתח ברכיבי הכתיבה * לא רק סבתות סורגות * לולאות
 חידה * הזדמנות להאבסה *

שיא הסיפור * עבודה למען השיא * יריות לרגליו של השיא * שיא וְאִז
 * שיא אֶיִךָ *

סיכום שער עלילת הסיפור * תרגולת *

שער ח: ניסוח הסיפור 385

סגנון שמזניק את הסיפור

התפתחות השפה * מתח בין־שפתי * שקיפות מול צבעוניות *
כתיבה מזוגגת * כתיבה שקופה * כתיבה צבעונית * שלישיית מרכיבי
הטקסט - דיאלוגים, תיאורים, מחשבות * מתכון השילוב הנכון *
תפקידי הדיאלוגים * גארדיאלוגיה * הפרעת קשב * "שמעתי אותך!" *
"חדל קשקשת!" *

כל פיסקה - רעיון * מדד האורך * קיטוע בספרי עיון וספרי פרזזה *
פיסקאות תיאור * פיסקאות פעולה־התרחסות * פיסקאות מחשבה *
פיסקאות דיאלוג * פיסקאות שבירה *

שיטת מפולת הדומינו * אובייקט מעבר * הרהור לעתיד * מְעַתְק
לְעֵבֶר * פעולה ותוצאה * ניגוד חריף * התרחשות והמשכון *
סיכום שער ניסוח הסיפור * תרגולת *

שער ט: שיווק הסיפור 431

מעטפת שיווקית שעובדת

מכותבים למשווקים * עשרת צעדי השיווק *
סיכום שער שיווק הסיפור * תרגולת *

רשימת הטבלאות

טבלה מס' 1 - צמד שלבי היצירה.....	43
טבלה מס' 2 - חמשת מצתי הרגש.....	106
טבלה מס' 3 - נחיצות הרעיון המוביל.....	115
טבלה מס' 4 - שישית שאלות הרעיון המוביל.....	125
טבלה מס' 5 - הדגמת עיקרון המסגרת הסיפורית.....	138
טבלה מס' 6 - שלושת גופים בשלושת הטיות הזמן.....	149
טבלה מס' 7 - שלושים ושש הטיות.....	150
טבלה מס' 8 - תצורות סיפוריות לפי נקודת המבט.....	174
טבלה מס' 9 - חמשת סגנונות הסיפור.....	189
טבלה מס' 10 - שלוש הנעות העל של המוטיבציה האנושית.....	217
טבלה מס' 11 - שבע התבניות הסיפוריות.....	236
טבלה מס' 12 - ארבעת רכיבי הדמות הסיפורית המציאותית.....	269
טבלה מס' 13 - שאלות מפתח לבניית דמות ממגנטת.....	294
טבלה מס' 14 - ששת שלבי קשת הדמות.....	310
טבלה מס' 15 - שלושת מדדי העלילה.....	343
טבלה מס' 16 - שלוש מטרות העלילה.....	359
טבלה מס' 17 - ארבע טכניקות הדריכות.....	370
טבלה מס' 18 - רכיבי המתח הסיפורי: רביעיית השאלות.....	374
טבלה מס' 19 - טכניקות המתח הסיפורי.....	374
טבלה מס' 20 - שלישית מרכיבי הטקסט.....	402
טבלה מס' 21 - שלישית תפקידי הדיאלוג.....	411
טבלה מס' 22 - חמשת סוגי הפיסקאות.....	420
טבלה מס' 23 - שיטת הדומינו: ששת האמצעים.....	426

תיאום ציפיות

ספר זה מתאים ומועיל ל:

❶ כותבים שנחשבים לשפר מהותית בסייעתא דשמיא את סיכויי ההצלחה של הספר והסיפור שלהם על ידי כתיבת גרסאות בסיסיות נפלאות ומשובחות.

❶ כותבים שרוצים לוודא שהעורכים שיטפלו ביצירה המושקעת שלהם מבצעים עבודה מקצועית ואינם מפקקים עם חומר הגלם כמי שכפאם דד-ליין וגם אינם מתמרחים במעלות ומורדות היצירה לפי מצב רוח השראתי מתעתע ונטול יציבות.

❶ עורכים ספרותיים שמשתוקקים לעבוד עבודה מקצועית יותר וטובה בהרבה, למען הכותבים ולטובת היצירות שעליהן עמלו הכותבים ועובדים הם כעורכים.

❶ מי שיודעים לעבוד. מי שמסכימים למחוק. מי ששמחים ללמוד עוד ועוד. מי שיודעים להאמין בכוחו של תרגול מתמיד ושקדני.

ספר זה אינו מתאים ואינו יעיל ל:

❶ 'כותבי מגירה' שמרוב רצון לרצות אינם מעזים לרצות שקהל קוראים גדול (או: גדול-יותר) יתרגש מהיצירה שלהם.

❶ כותבים שכבר יודעים הכול על כתיבה ועריכה שכתוב ומחיקה, ולפי דעתם מה שהם עדיין לא יודעים בארבעת התחומים הקריטיים הללו אינו חשוב מספיק בשביל שירצו או יתאמצו לדעת אותו.

❶ מי ששונאים לעבוד. מי שמפחדים למחוק. מי שמסרבים ללמוד. מי שאינם מאמינים בתרגול.

- שער א -

שער הכניסה

עכשיו הקשיבו לסיפור 🌀
מעשה שהיה יכול להיות (על אמת
ושקר בסיפור) 🌀
מה שהספר הזה יעשה בשבילכם 🌀
ההצלחה הספרותית שלכם 🌀
הגשר בין ההצלחות: עריכה 🌀
שלב ראשוני: כישרון הדמיון 🌀
שלב שני: כישרון הקידוד 🌀
'ספר טוב' - יש חיה
כזאת? 🌀
סיכום שער הכניסה 🌀
תרגולת 🌀

עכשיו הקשיבו לסיפור

את שלישיית המילים האלה אמר לראשונה בן אדם אלמוני לפני הרבה מאוד שנים.

הוא אמר אותן מסביב למדורה. ואולי בפתח מערה, אל מול ערפילי לילה. אולי ליד מעיין נובע, או בירכתי נחל מפכפך. שמא היה הוא אחרי לילה של תפילות או מרדפים. ואולי לאחר ארוחה מזינה, כשהקיבה השבעה משקיטה את המיית הנפש.

"עכשיו, הקשיבו לסיפור", אמר האלמוני בשפה שבה שוחחו באותו זמן ובמקום ההוא, וכל הפרצופים שהיו בסביבה הופנו אליו בבת אחת. שתיקה השתררה.

הוא היה האדם הראשון שסיפר את הסיפור הראשון למקשיבים הראשונים, ובאותו רגע ראשון הוא הרגיש שהוא גילה גילוי ראשוני חדש וחזק. גילוי תקדימי. גילוי הסיפור.

*

מאותו רגע היסטורי ועד היום, סיפורים הם מנוע נסתר וגלוי בתהפוכות עולמו. הם מחכימים והם מרגשים. הם מבכים והם מדמיעים. הם מסעירים והם ממריצים. הם מלמדים והם מאלפים. הם מאחדים והם מפלגים. הם מפחחים אומץ והם מרפים ידיים.

סיפורים הם לא רק יצירות, אלא גם יצורים. הם מסתובבים בינינו, פוגשים בנו בהמון או בחביון, מתיידדים איתנו, ומגלים נוכחות מרשימה בחיינו ובחברתנו. סיפורים, מסיבה עלומה, מרתקים אנשים ברמה של אובדן חושים, פי כמה וכמה מהמציאות האמיתית שבה הם חיים.

אולי כי אותה יצירת פאר שנטע הבורא בין האוזניים שלנו ומתחת לתקרת קרקפתנו, יצירה הקרויה בשם הסתמי 'מוח', מצליחה לגרום למספרי הסיפורים למזג בין מציאות עזה לדמיון חד, למהול אותם יחד בתמהיל נכון - ובעזרת השילוב להגביר את העוצמה של שניהם.

”הקשיבו לסיפור”, אמר האלמוני, ושינה את העולם.

*1

איננו יודעים מה סיפר אותו מספר קדמון למאזיניו. אולי במונחים של ימינו יהיה הסיפור ההוא פשטני למדי. אבל אז, אוהו, אוה, הסיפור שלו כמעט פוצץ את מוחותיהם של המאזינים.

למה?

כי בפעם הראשונה בתולדות העולם הם חוו חוויה המורכבת מהצירוף הקסום של בְּדִיוֹן מוחלט ואמת צרופה. שנים לאחר מכן, מישהו קרא לראשונה ספר והרגיש הרגשה זזה.

למרות הבדלי ההגשה והניסוח המשתנים מדור לדור, תמיד התפעמו המקשיבים מאותו תוצר: בְּדִיוֹן מוחלט שהוא גם אמת צרופה.

יצירה שנהגית נולדת ומתהווה במוחו של המספר - אבל חיה ומשגשגת דווקא במוחו של האחר.

קוראים לה: סיפור.

מעשה שהיה... יכול להיות

על אמת ושקר בסיפור

איך יכולה היצירה להתבסס על בְּדִיוֹן מוחלט ולספק בו בזמן גם אמת צרופה?

סוד האבסורד הוא: היתכנות.

סיפור איכותי הוא מיזוג מוצלח בין אמת לְבְּדִיוֹן, כאשר שניהם חוסים תחת קורת גג אחת מחייבת שאי אפשר בלעדיה: היתכנות.

כאשר הַבְּדִיוֹן הסיפורי נושא אופי של היתכנות אפשרית, או אז הוא אינו שקר מעורר סלידה, אלא סיפור מעורר הזדהות.

באין היתכנות - אין סיפור.

1. תפקיד הכוכבית הוא להפריד בין התרחשות להתרחשות או בין נושא לנושא. בספרי עיון עצמוסי ידע (כמו ספרנו זה) הכוכביות מאפשרות לקוראים - כלומר לכם - ללגום מהספר מנות קטנות, יעילות ומובחנות, בקצב גבוה.

זה באשר לחלקו של הַבְּדִיּוֹן בתרכובת הסיפורית. ועוד נדבר בו בהמשך, בַּבְּדִיּוֹן. וגם עוד נספר על האמינות הסיפורית, זו שבלעדיה אין סיפור. אחרי שהצגנו את הַבְּדִיּוֹן הסיפורי בקצרה ולצרכי היכרות ראשונית, נעבור לאמת.

*

סיפור אמין מתבסס על אירועים אמיתיים. העניין הוא שאם הסיפור מתעד רק את מה שקרה במציאות, הוא לא סיפור.

הוא אולי מאמר, אולי מוצר תיעודי, או דיווח חדשותי, ושמה הוא משוואת אותיות שמתארת תהליך - אבל סיפור הוא לא. הוא חף לחלוטין מאותה חיוניות יצירתית שהופכת פיסת מציאות וערימת מילים ליצירה ששמה סיפור.

רגע, מה אמרנו כאן, 'יצירתית'? מלשון ליצור? כלומר, לא לדווח או לתעד או לשמר מצב שהיה קיים, אלא ליצור יצירה חדשה שלא הייתה קיימת עד לרגע היצירה? בהחלט. אל הסיפור חייבת להימוג גם יצירתיות. יען אשר האמת לכשעצמה אינה יכולה להיקרא או להיות סיפור, חייבים להשתלב בה רכיבים שאינם אמת, אלא יצירה. וכשיוצרים, משנים את המציאות המתועדת. ממזגים בינה לבין חזון, לבין בדיה חלקית, לבין בַּדְיּוֹן מוחלט. ככל שתושבחה אומנות המיזוג והיו כולם לאחד, כך יושבחה הסיפור. רגע, אם הַבְּדִיּוֹן הכרחי, ואם הוא לנו לב היצירה ולו היצירתיות, למה שלא יהיה הסיפור כל כולו בַּדְיּוֹן? למה לא לספק לקוראים חוויה צרופה על טהרת השקר עם 100% בדיה?

*2

בַּדְיּוֹן מוחלט, כלומר בַּדְיּוֹן שאינו יכול להיות נכון בתוך הסיטואציה הסיפורית, בַּדְיּוֹן שהוא מופרך מעיקרו ומזויף מתוכו, שיש בו סתירה פנימית או אי־היתכנות מובהקת ונגלית לאוזן, הורס את הסיפור³.

2. כדי שהכוכביות לא תבלומנה את שטף הקריאה ותגרומנה לקוראים לנטוש, כדאי מאוד שלפני כל כוכבית יופיע איזשהו סיום בלתי פתור (בשפה המקצועית: תלוי מצוק). משפט מבטיח, שואל, חד חידה, מציג תעלומה, יוצר מתח. נשתמש הרבה בטכניקה הזאת בהמשך.

3. גוטמן: עשרת המרגלים שהוציאו את דיבתה הרעה של ארצנו, פתחו תחילה באמירת

למה? כי צרכני הסיפור בנויים ומוכנים להזדהות ולהתמזג נפשית עם חלקי הבדיה שבתוך הסיפור רק אם הם מתיישבים בתודעתם כאמת אפשרית ובת קיימא. לא בהכרח 'מעשה שהיה', אבל כן בהכרח 'מעשה שהיה יכול להיות'.

לכן, אם אנחנו ככותבים רוצים שהבדיה המציאותי שלנו ישרוד ויפעל, עלינו להפכו לאמת סיפורית מהדהדת בתודעת הקוראים שלנו. זהו זה, הגענו להגדרה הממצה והמדויקת: אמת סיפורית⁴.

מאחר ורבים וטובים שלא הכירו את מכשול 'הבדיה המוחלט' הרכו בתום לב ובהעדר כוונות זדון מוצהרות יצירות שיכלו להיות טובות ומשובחות אך מתו בטרם עת, הבה ונקרא פעם נוספת את כלל הברזל המקדים תחילת כל בניית סיפור: אם אנחנו ככותבים רוצים שהבדיה המציאותי שלנו ישרוד ויפעל כסיפור, עלינו להפכו לאמת סיפורית מהדהדת בתודעת הקוראים שלנו.

אמת אמינה. אמת שאינה ניתנת לערעור. איך? בגלל ההקפדה על היתכנות.

המילים המשבחות: "זבת חלב ודבש היא". מפרש רש"י בשם חז"ל: "כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחילתו אין מתקיים בסופו".

לא מעט מורים מתקשים להסביר לתלמידיהם הצעירים את דברי רש"י אלו. למה השקר חייב את האמת כדי לשרוד? אנחנו ככותבים זוכים להבין אותם. סיפור אינו יכול להתבסס על שקר מוחלט. הקורא או המאזין אינו יכול להכיל אותו והשקר מתרסק באוויר בדרכו לקרקעית התודעה של הקורא.

גרעין האמת ומעטפת ההיתכנות, מאפשרים לקורא לפנות מקום בתודעה לסיפור, גם אם חלקיו האחרים אינם אמת.

4. בעולם המשפט ישנו את המושג 'אמת משפטית', והוא שונה לחלוטין מ'אמת עובדתית'.

בעוד שאמת עובדתית מתייחסת למציאות האובייקטיבית, אמת משפטית מתייחסת למה שבית המשפט קבע כנכון מכוח הראיות שהובאו לפניו ויתר כללי המשפט. יכול להיות שג'ון שדד בנק באמת העובדתית, אך פרקליטו הממולח הצליח לסתור או לפסול את הראיות, ובית המשפט - על אף שהוא יודע בוודאות עובדתית שג'ון שדד את הבנק - יזכה אותו מחוסר הוכחות. האמת המשפטית אינה בהכרח זהה לאמת העובדתית ובפעמים רבות מתפתח ביניהן פער.

הוא הדין והוא הדבר לאמת הסיפורית. לכל סיפור יש את האמת הפנימית שלו ולכך עלינו לשאוף, שתהיה בו אמת סיפורית פנימית הדוקה ויצוקה. והיה אם השגנו זאת, הצלנו והצלחנו את הסיפור. בלי קשר לאמת העובדתית שפועמת מחוץ לזירה הסיפורית.

עוד נחזור גם לעניין הזה.

*

התפתחות אומנות הסיפורת הולידה עשרות, אולי מאות, דרכים לספר סיפור.

חלק מהדרכים נעלמו עם הזמן. כי הן לא הצליחו להפוך את הַבְּדִיּוֹן המציאותי לאמת סיפורית שתהדהד בתודעת המקשיבים או תחולל פלאות ברגשותיהם. המקשיבים לא יכלו להשתחרר מעצמם ולהתמסר לתהליך הסיפורי. הם לא הרגישו מספיק בטוחים להישען על המספר. הדרכים הסיפוריים הללו, הלא מוצלחים, הלא מספרים מספיק טוב, אבדו לעד. כבכל תהליך התפתחותי, היו דרכים שנתרו אך התפתחו והשתנו; והיו דרכים ששלטו ללא עוררין בתקופות מסוימות, עד שתם זמנן והן גוועו ועברו מן העולם. חלקן בהכחדה מהירה, וחלקן לאט ובכאבים. גם השפעת הטכנולוגיה לא פסחה על תחום הסיפורת ותרמה להליך התפתחותה של אומנות הסיפורת.

פריצות דרך טכנולוגיות ששינו את האנושות שינו גם את עולם התרבות. חלקן הולידו לפתע דרכים חדשות לגמרי לבנות סיפור, חלקן הצמיחו דרכים חדשות לגמרי לספר סיפור, וחלקן או שהשמידו דרכים ישנות, או שטלטלו ושינו אותן ללא הכר. מבין אסופת הדרכים לבנות סיפור, ומתוך שלל הדרכים לספר סיפור⁵, יש ששרדו עד לימינו.

הגיע הזמן להתייחד איתן.

מסע ההתייחדות שלכם עם הדרכים המקצועיות לבנות סיפור ועם הדרכים המעולות לספר סיפור, עובר בספר הזה. למה דווקא בו?

5. בוודאי שמתם לב לשני התחומים הנפרדים - לבנות ולספר: יש את מלאכת בניית הסיפור, בשלד ובמבנה נכונים; ויש את האומנות של סיפור הסיפור בהגשה מדויקת ובתצורה נכונה. יש לדעת לבנות ויש לדעת לספר, ותחומים נפרדים המה לפעמים. כמו שיש לדעת לבשל ולאפות ויש לדעת להגיש. שף אינו מלצר ורב מלצרים אינו טבח. לאורך כל מסע הלמידה זכרו את הנבדלות של שני התחומים הללו ושקדו על פיתוחו של כל אחד מהם: א. לבנות סיפור; ב. לספר סיפור.

מה שהספר הזה יעשה בשבילכם...

בפשטות: כי הוא יעזור לכם להצליח בבניית הסיפור שלכם. הוא יעזור לכם להרכיב נכונה את האמת הסיפורית האינדיבידואלית שלכם כך שהיא תחיה חיי אושר ארוכים בתודעתם של הקוראים, וכך שהיא תפעיל ותעצים את רגשותיהם.

הספר הזה יעניק לכם כלים לבנות את הסיפור שלכם כל כך נכון ולכתוב אותו כל כך טוב, עד שהוא יקבל חיים משלו וזהות משלו ויפתח ישות עצמאית משלו, ועד שהוא ימכור בשבילכם את הספר שבו הוא כתוב. לבד. כמו קסם.

תשאלו: הקסם הדמיוני הזה - מהו אופן הפעולה שלו?
נענה: למעשה מדובר בפעולה רב-שלבית.

שלב ראשון: הוא גורם לקוראים לאהוב את הסיפור שלכם - ולהרגיש שהם משתוקקים לקרוא אותו; שלב שני: הוא גורם להם לא להפסיק לקרוא עד הסוף; שלב שלישי: הוא גורם להם ליהנות מן העובדה שהם קראו אותו; שלב רביעי: הוא גורם להם להמליץ עליו לחברים שלהם.
נשמע טוב, אה.

בעמודים הבאים נראה לכם בסייעתא דשמיא בדיוק מה ואיך לעשות, אבל קודם כל נדבר מעט על המושג החמקמק הזה: הצלחה.
מה זו בכלל הצלחה ובמה היא נמדדת? - במכירות? בביקורות חיוביות? בפרסים נוצצים?

6. ויותר חשוב: למה.

הכללים האלה חרוטים בפלדה וחרותים בסלע, אך ציית עיוור מחטיא את המטרה. הציית אינו הכרחי. הכרחי יותר להבין למה נקבעו הכללים ומה המטרה שלהם. ורק אחרי ההבנה, ליישם מתוך הבנה.

ההצלחה הספרותית שלכם

כל אדם יגדיר הצלחה בהתאם לסולם העדיפויות הסובייקטיבי שלו. מכיוון שהשופר נמצא בידינו ואנו אלה שנושפים הפעם לתוך לוע החצוצרה מהצד הצר שלה, ניצמד ברשותכם להגדרה שלנו מה היא הצלחה של סיפור. סיפור הוא יצור מעניין שחי בזמנית בשני מישורים מקבילים.

המישור האחד קיים בתודעה הכותבת שלכם. בעת התהוותו של סיפור, התודעה הכותבת שלכם, המהווה את הסיפור, היא האגם המופלא שאליו זורמים והולכים החוויות והרצונות שלכם, המחשבות והדמיונות שלכם, המאויים והתשוקות שלכם, וגם הקטנוניות והנלוות האפלות שלכם. איזה אגם, אוקיינוס רב מצולות ועתיר אוצרות. בניית האגם היא מלאכה לא קלה, אך גם מענגת מאין כמוה, במיוחד ברגעים שבהם היד אצה רצה חופשיה ואין חוצץ בין זרם התודעה הגואה לשטף תקתוקי המקלדת.

כתיבת סיפור יכולה להסב אושר אדיר, שאותו נאחל לכם בכל יום נתון. וגם בלילות שבהם הסיפור נכתב כשסביבכם הכול נם וישן.

במישור הזה של חיי הסיפור: מהי הצלחה?

תשובה: ההנאה מהכתיבה.

כמה פשוט ככה נכון.

הנאה מהרעיונות הצצים ומבצבצים בשצף רצף, הנאה מהתקומותם על הדף והצטיירויותם על הצג, מהתחברותם למילים שנעשות משפטים שנבנים לפיסקאות.

זאת הנאה צרופה מעצם הכתיבה, אך גם מהדיעה המרחפת בשמי התודעה שלכם שאת המילים האלה עוד יקראו, והסיפור הזה שלכם עוד יהפוך למציאות חיה, נושמת ומרגשת בלבב הקוראים, בתודעתם ובנפשם. מה שמוביל אותנו למישור השני שבו חי הסיפור: תודעתם של הקוראים.

*

במישור זה, נמדדת הצלחת הסיפור במבחן ההתחברות. כאשר הקוראים מתחילים לקרוא את הספר שלכם ולא יכולים לעצור עד העמוד האחרון - הצלחתם.

כאשר הקוראים צוללים לעולם שהצלחתם לטוות, רואים רק אותו

סביבם, שוכחים שהמציאות האמיתית קיימת, ומרגישים שהם חיים במציאות שדמיינתם עבורם - הצלחתם.

כאשר הקוראים כועסים על הדמויות, אוהבים אותן, מדברים עליהן, חולמים עליהן, נמתחים ונדרכים בגללן, חוששים ממה שעשוי לקרות להן או לחילופין מקווים שמהו מסוים יקרה להן, דנים בהן ובהתנהגויותיהן - הצלחתם.

סחטתם דמעה? הצלחתם. בקעתם חריץ של צחוק? הצלחתם. חימתם לב? הצלחתם. כיוצאתם קרביים? הצלחתם. עצרתם נשימה של קורא מבוהל? הצלחתם.

אם נחזור למוטיב ההצלחה: כדי שהסיפור שלכם יצליח בשני המישורים, שבהם הוא חי, עליו להיכתב היטב לא רק בתודעתכם הכותבת ומתמוגגת, אלא גם בתודעתם הקוראת ונלפתת של הקוראים.

ולמעשה, בלי להקל ראש בהנאת הנביעה הפנימית ולהמעייט בערכה, הספר האמיתי שלכם הוא הסיפור שמתהווה במישור השני, בתודעת הקוראים. כי זהו הסיפור שייזכר לעולמי עולמים. זה הסיפור שישאר מכם כאן. זאת המורשת הסיפורית שלכם. היא ולא אחרת.

*

נאמר אפוא כך: הצלחה שלמה היא שילוב של ההצלחות בשני המישורים האלה: הכתיבה המסעירה את תודעתכם, והדהוד המסעיר את תודעתם של הקוראים.

כשהסיפור שלכם מספק אתכם בתהליך הכתיבה, ומספק את הקוראים בחוויית הקריאה - הוא סיפור מצליח.

ומההצלחה השלמה, בשני המישורים כאמור, צומחת ההצלחה המסחרית.

*

כי, מהי בכלל הצלחה מסחרית?

לא מה שחשבתם.

הצלחה מסחרית היא העובדה שהצלחתם לגעת בלבבות ובמוחות של הרבה מאוד אנשים! שהשפעתם על רבים.

לא ש'מכרתם' הרבה ספרים אבל כן שהרבה 'בחרו לקנות' את הספר

שלכם. שהקונים הביטו בעיניה של היצירה שלכם, השקיפו בעד חלונות הנשמה שלכם, וקנו אותה. את היצירה שלכם. לעצמם. לעיניים שלהם, לחלונות הנשמה שלהם.

כי הם קראו את המילים שלכם. והרגישו שהמילים האלה מדברות עליהם או אליהם.

וכשהם קראו אתכם, הם התרגשו.

וכשהם סיימו לקרוא אתכם, הם המליצו לחברים שלהם.

אלו הם אפוא רכיביה ותוצאותיה של הצלחה שלמה ומלאה בעולם הספרותי. בלי שילוב מוצלח בשני המישורים - תהליך הכתיבה האישי שלכם וחויית הקריאה האישית של הקורא - אי אפשר בכלל להגיע אליה. והרצון הנפלא להשיג הצלחה מלאה וקסומה, מוביל אותנו לעריכה הספרותית.

הגשר בין ההצלחות: עריכה

העריכה הספרותית - בשונה מהכתיבה - היא הגשר בין המישור הראשון (התודעה השוצפת שלכם) לבין המישור השני (התודעה הסופגת של הקוראים שלכם).

נתעכב על זה.

נרקם לכם סיפור בראש. יש לכם רעיון, דמויות, עלילה, עולם. מציאות. ובכן, איך מעבירים את המציאות הזו בהעברה מושלמת לתודעת הקוראים ולחושיהם? איך מגשרים על הפער הטבעי הפעור בין התודעה שלכם שבו שוצף ותוסס הסיפור לבין התודעה שלהם המשמשת בהקשר זה דף חלק המוכן ומזומן לקלוט את הסיפור שלכם?

עושים זאת בעזרת שני שלבים, שדורשים מאיתנו היוצרים שני כישורים שונים:

א. שלב ראשוני: כישרון הדמיון;

ב. שלב שני: כישרון הקידוד.

שלב ראשוני: כישרון הדמיון
 קודם כל, בשלב ראשוני, על הדמיון הפורה שלכם ליצור ולבדות מציאות
 מציאותית שתשווה למציאות מציאותית בכל חלקיה.
 המציאות הדמיונית שלכם, כלומר של הסיפור שלכם, תהא אמיתית
 ואמינה, מלאת חיות וחיוניות. היא תהא מרגשת, ומפתיעה, או מרוממת,
 או מעדנת, או מצחיקה, או מעוררת אימה, או מלחלת עיניים, או כל מה
 שהתכוונתם.

אבל - היא תהיה. עליה להתקיים. עליה להתהוות ולהיוצר. עליכם
 ליצור יצירה חדשה בעולם. צרו אותה.
 אמת, המציאות הדמיונית הראשונית אינה בהכרח זו שתישאר בהמשך
 התפתחות היצירה הסיפורית שלכם. מי כמוכם ישמח לראות שהסיפור שלו
 מתפתח ולא נשאר בוסר חמצמץ בדרגת עפיצות גבוהה.
 ובכל זאת, אי אפשר לדלג על השלב הראשוני של יצירת חומר הגלם.
 מאחר ולא יתקדם סיפור ללא מציאות דמיונית שנוצרה תחילה, המשימה
 המתבקשת היא בניית מציאות דמיונית מלאת חיים ושוקקת התרחשויות.
 זו המשימה הראשונה שלכם.
 ומהי המשימה השנייה?

*

שלב שני: כישרון הקידוד
 המשימה השנייה היא הפעלת הכישרון הבא המסייע ביצירת הסיפור:
 כישרון הקידוד.
 והוא: תרגמו את המציאות הדמיונית המופלאה המסעירה את כל
 חושיכם וסוחפת את מיטב מחשבותיכם, לקוד מילולי נהיר ומוכוון
 קוראים.
 אחרי שהפעלתם משפך שבעזרתו שפכתם את כל תעצומות הדמיון
 לטקסט, עליכם ליטול את פירות הדמיון וליצוק אותן למילים שתהיינה
 מספיק טובות ונאמנות בשיקוף הדמיון שלכם ובהפיכתו למציאות שתהא
 כל כך חזקה עד שהיא תאפוף את הקוראים שלכם ותהפוך להיות גם
 המציאות שלהם.
 אם בשלב הדמיון עליכם לבטא ולהפעיל את חושי הדמיון והיצירתיות,

בשלב הקידוד תביאו לידי ביטוי את כישרון ההתנסחות שלכם. את היכולת שלכם לשלוט במילים. שליטה מלאה שבמסגרתה המילים ניצבות כולן לשירותכם בצייתנות מלאה.

בלי כוונה לפגוע או רצון להעליב, לא כל היוצרים המוכשרים מצוידים בכישרון התנסחות גאוני. למעשה, חלק גדול מהכותבים שאהבתם את כתיבתם ועוד תאהבו, מחוננים בכישרון התנסחות בינוני ומטה. הבנה זאת לא נועדה לגרימת רפיון ידיכם או להצמחת ייאוש טוטאלי בתוכם מחלום הכתיבה, אלא להסביר לכם את ההבדל בין שני השלבים ושני הכישרונות. חשוב להבין: ההצלחה שלכם בביצוע שתי המשימות - הדמיון הפורה והקידוד המדויק - אינה נבחנת על המשטח הראשוני שעליו נכתבות המילים אלא על המשטח האחרוני שממנו נקראות המילים.

ההצלחה אינה נבחנת או נמדדת בעת הכתיבה. היא נמדדת מאוחר יותר, בעת הקריאה. היא נבחנת אך ורק מעל למשטח שממנו קורא הקורא את המילים. בעתיד, במקום אחר, ולפעמים בשפה אחרת. ההצלחה תיבחן כאשר קוראים יפענחו את הקוד שכתבתם ובעזרתו יצליחו לדמיין את המציאות שדמיינתם, או מציאות אחרת טובה לא פחות שאותה ידמיינו ואליה יגיעו בזכות הקידוד שלכם.

אם הם יצליחו לדמיין את המציאות הסיפורית בעוצמה גבוהה וסוחפת - הצלחתם. אם לא, הסיפור שלכם לא מימש את הפוטנציאל שלו. זו הסיבה שבגללה עליכם לצאת מאותו אגם מופלא ונפלא שבו זורמים זרמי התודעה שלכם, לייצב את כפות הרגליים, לנגב היטב את הידיים, לפתוח חלון, ולהשקיף ממנו לעבר העתיד. להביט לכיוון הקוראים.

*

מהו סוד הקסם? מהי נוסחת המסתורין לכתובה איכותית-גאונית? יש המכנים אותה 'אינטואיציה'.

זהו כינוי חמקמק שאותו המציאו, במחילה, סופרים שמתוך חולשה אנושית טבעית ופחדנית חששו לחלוק את סודותיהם המקצועיים עם אחרים והעדיפו לעטות מסתורין על המקצוע. לאמור, לי יש את הכישרון

7. דבר המילון: הבנת הלב באמצעות השראה, ידיעה בלתי אמצעית מתוך הארה פנימית.

באופן מולד ולך אין את הכישרון וממש אי אפשר לרכוש אותו או ללמוד אותו, כך שכדאי לך לזנוח במהירות את חלומך להיכנס לתחום ולהתחרות בי ובכתיבתו. שתיזהר לך.

אמת היא כי חכמת הסיפורת ואומנות הכתיבה אוגרות בגנזיהן רכיבים מסתוריים ופלאיים, חמקמקים מכדי הגדרה, ככל אומנות אחרת. אך אמת נוספת ומקבילה היא שאומנות הכתיבה וחכמת הסיפורת מכילות רכיבים פלאיים שהם מוגדרים ולמידיים.

כי חכמת הכתיבה הטובה היא שילוב של כישרון מולד ונרכש, של חוש אסתטי פנימי וניסיון מצטבר, ושורה של טכניקות ומיומנויות. הרבה מהן. ובלעדיה, בכל אחד משני השלבים המולידים המרכזיים - שלב הדמיון של אגם התודעה ושלב הקידוד מוכוון הקוראים - יכול הסיפור שלכם ללכת לאיבוד. הוא יכול להשתנות ולהיחלש, להיעמס ולהימאס, להלאות ולעיף, להתעמעם ולהיעלם, לדהות ולהחוויר, ולהיסחף אל תהום הסיפורים האבודים בזרם סוחף של אכזבה מרה-חמוצה מלוחלחת בדמעות מלוחות.

*

להערכתנו, יוצר מוכשר יתקשה לבצע בשלמות הרמונית את שני השלבים של הדמיון-קידוד. כי לכל אחד מהשלבים נדרשים כישורים שונים. מוכשרים בדמיון פורה ושוצף אינם בהכרח מוכשרים בהתנסחות שיש בה בהירות גאונית וגאונות בהירה. גם ההיפך נכון: אשפי הניסוח אינם תמיד מוכשרים בְּדִמְיוֹנֵי יצירתית של רעיונות סוחפים. תפקידם של העורכים הספרותיים הוא להביא אתכם ואת כתב-היד שלכם למציאות עילאית בכל אחד ואחד מצמד השלבים האלה. עריכה ספרותית נכונה ומסורה מאפשרת הגעה לשלמות בשני השלבים, בעזרת האפשרויות הבאות:

א. בשלב הדמיון - מאפשרת העריכה לחפור בתוכם, לחתור אל מתחת לשכבות ההגנה העבות שעוטפות אתכם ואת הסיפור הראשוני שלכם, לעבד לפתח ולטפח את הרעיון הראשוני שדמיינתם בראשכם, ולהפכו לסיפור צלול יותר, צבעוני יותר, רגשי ועז פי כמה וכמה מהגרסה המקורית, הבוסרית.

ב. בשלב הקידוד - מאפשרת העריכה לקודד את יבול הדמיון העשיר

והססגוני והעז שלכם לטקסט חי, מלא ואפקטיבי, שיצליח לאפוף את הקוראים במציאות שדמיינתם או במציאות דומה בעוצמתה. ללא איבוד עוצמה, ובלי עמעום רגשות הכרחיים או זניחת פרטים חיוניים. כך יוכל הסיפור שלכם ליצור מציאות סיפורית בריאה ונושמת בתודעת הקוראים. מציאות שתספק להם חוויית אמת בעת הקריאה, מציאות שתלהיב אותם ותגרום להם לאהוב את היצירה שעליה טרחתם, ולהמליץ על הספר שלכם הלאה. את כל זאת הספר הזה יעשה בשבילכם. בסייעתא דשמיא.

'ספר טוב' - יש חיה כזאת?

זאת יש לדעת: עריכה היא שיווק. ולא, איננו מדברים עתה על השיווק בחנויות. הס מלהזכיר ענייני חולין בשלב כה הרואי... אנו מדברים, קודם כל, על שיווק הרעיון הסיפורי שלכם במוחם האינטליגנטי והביקורתי של הקוראים שלכם. כי ספר טוב - רגע, נדבר קמעא על מה זה ספר 'טוב'. הבה נהיה גלויים מהרגע הראשון: אין בריה ושמה 'ספר טוב'. כי טוב הוא יחסי ולא החלטי. ספר יכול להיות נפלא ומרומם בעיני קורא אחד, וגרוע או לא רלוונטי בעיני קורא אחר. חז"ל לימדו אותנו: 'כשם שאין פרצופיהם שווים כך אין דעותיהם שוות'. קשת הטעמים האנושית היא רבגונית ואינסופית. מי שמבקש לקלוע לטעמה של האנושות כולה, לא יקלע לטעמו של איש. לכן ההגדרה היותר מדויקת היא: 'ספר טוב למישהו הספציפי שאליו התכוון והתכוונן וכיוון הכותב בעת כתיבת הסיפור'. כשקוראים אומרים 'תשמעו, זה ספר טוב', הם מתכוונים 'תשמעו, זה היה ספר טוב לי ובשבילי ובשביל כל מי שהוא כמוני'. ספר טוב הוא הספר הנכון, לאדם הנכון, בזמן הנכון. ההנחה הזאת עוזרת לנו להבין שכדי לכתוב סיפור או ספר 'טוב',

עלינו לזהות מראש מי הוא האדם שצפוי לקרוא אותם, ואז לעבוד ולוודא שהמוצר יהיה אכן טוב בשבילו.

מסקנה: כותב של ספר טוב יבקש לדעת מראש מה הקוראים שלו אוהבים ושונאים, מה מלהיב את חושיהם ומה מאדש את אישיותם. כותב טוב יבנה מגדלים על אדמה שמתאימה למגדלים ולא על חול פריך. הכותב הטוב יכוון את כתיבתו לפי סולם הערכים של קוראיו, האקלים התרבותי שבו גדלו, הצימאון הריגושי שלהם, ומנעד ההרגשות שאותן הם רוצים להרגיש בעת לקיחת ספרו לידיהם המצפות.

סיפור טוב אמור להצליח 'למכור' את הרגשות שצצו בדמיון שלכם לתודעתם של הקוראים שלכם. והוא יוכל להצליח במשימה הזאת, בהצלחה יתרה, אם הוא ידע מראש מה הם מעריכים ומה הם מחשיבים, מה הם אוהבים ומחבבים, וממי וממה הם סולדים ונרתעים.

אם המידע הזה נהיר בעת בניית הסיפור, אזי יצליח הסיפור להגיש להם בהגשה המוצלחת ביותר את המטעמים שטרחתם להכין ולרקוח בתנורי האפייה הלהוטים ובקדרות הבישול המבעבעות שבמטבח הדמיון שלכם. הכי טרי ובריא, הכי יפה ונאה, ומעורר תיאבון לעוד.

ואז הקוראים יתמוגגו.

ואז הקוראים ימליצו.

*

יצעקו כותבים מחולחלים ומחוללים: "לא. לא ולא! אל תחללו את טוהר כתיבתנו! אנחנו לא יושבים וכותבים בתוך חלון ראוה שלקוחות פוטנציאליים עוברים מעברו האחר ובוחנים את הסחורה. אנחנו לא סוגדים לקוראים עתידיים! אנחנו כותבים את גחלת האמת שלנו! אל תהפכו את היצירה המקודשת בדמנו ובדמעותינו לשטחית ורדודה או מלאכותית ועסקית! סורו מדרכנו הכותבת. סורו ולכו!"

ואמת יש בצעקתם הזועקת ובוזקתם הצעקנית.

משום שכשכותב כותב, את דם נשמתו הוא יורק ואת פצעי נפשו הוא מביע.

והוא קודם כל כותב מעצמו ולעצמו, בסער ובשקיקה, בכעס ובבכי, בצחוק ובהתפקעות. והוא לא פנוי לפנות מקום בתודעתו הסוערת

למחשבות על קוראים. שהרי כך אמורה להתבטא הכתיבה ברגעי התהוותה. אמיתית וכנה. בועטת ונושכת. חצובה היישר מן הלהב הפנימי. זה חלק אינטגרלי מהקסם ונדבך הכרחי בסוד ההצלחה של היצירה.

צודקים הכותבים וצודקת שוועתם.

אז מי כן יחשוב על הקוראים? מי יקשר ויגשר בין שלב הדמיון הראשוני הספון בגעש חבינו של הכותב, לשלב הקידוד הפורץ חוצה ומדבר אל הקוראים? כאן באנו אל הנקודה: הכנסת עורכים.

העורכים יחשבו על הקוראים. העורכים מייצגים את הקוראים מול הכותב ומציגים את הכותב בפני הקוראים.

ולכן עריכה היא קודם כל שיווק. ולכן, בניגוד לתפיסה הרווחת, עריכה אינה מתחילה רק בשלב הכתיבה או אחריה, כי אם בשלב הראשוני המוקדם של הדמיון⁸.

עריכה ספרותית מקצועית בוטחת, נוכחת כבר בשלב הבראשיתי שבו את הגרעין שהתחלתם לדמיין היא עוזרת לכם להשריש ולדמיין באופן עשיר עז וחזק בהרבה, והיא נשארת לשלב הבא שבו היא עוזרת לכם לקדד בקידוד מושלם את הדמיון המשובח שלכם והמושבח בידיה, למילים, ומהן למשפטים, עד לפיסקאות על הדף, ועד בכלל.

*

ללא עריכה, גם אם הנכם אגדת כישרון מהלכת, עשוי להתגלות כי אתם הנכם היחידים שנהנים מהיצירה הסופית (טוב, גם ההורים שלכם במידה ואינם ביקורתיים. וגם בני-ביתכם במידה שאינם גלויים איתכם...), שלא לומר הסופנית.

ללא עריכה, לעיתים קרובות יפענחו הקוראים את הטקסט שלכם בפענוח חיזור המרוחק שנות אור מכוונותיכם הטובות והנעלות. לעיתים קרובות הם לא יצליחו להרגיש ולו קמצוץ משלהבות הרגש שהתפוצצו לכם בלב כשהגיתם את הרעיון בראשכם ונשאתם אותו במדגרת דמיונכם לילות

8. נעיר: ישנה אסכולה הסבורה כי על העורך להתוודע לכתב-היד רק אחרי כלות השלמת כתיבתו, וזאת כדי לשמור על יתרון ה'הזרה' המאפשר לו לזהות פגמים ופערים בכתב-היד. אי לכך, הפתרון האידיאלי לעניות דעתנו הוא: צוות עריכה המתפצל לעורך מלווה ולעורך 'זר' הנכנס לתמונה בשלב השלמת הכתיבה.

כימים. לא אחת הם עלולים לסלוד מהיצירה ולהרחיק את הספר תוך כדי קריאתו, בבוז נטול רחמים או בתחושת מרומים שכויסו בממונם ובזמנם. כל אדם קרוב אצל עצמו וכל כותב קרוב אל יצירתו. אין לכותבים יכולת לקרוא את היצירה שלהם במבט זר בלתי משוחד. אין להם יכולת לדעת או לחזות איך היא 'נמכרת' לתודעת הקוראים.

מבחינת רוב הכותבים, היצירה שלהם מושלמת. אוהו, כה מושלמת. הם אינם יכולים לדעת כי קטסטרופה מתרגשת לעברם ומתרחשת לכיוונם. ואיך. ולמה. הניכור הקוראי הוא אצלם בגדר תרחיש בלתי סביר בלתי הגיוני ובלתי מוצדק. כי הם מכירים את האחו של הדמיון שלהם, שבו נהגה הסיפור הנפלא, ושם במרעה שאצל האגם, היצירה כה מובנת וכה מרגשת אף מרתקת. שם הם חשו כיצד קוצים דוקרים את כפות רגליהם לצד פרחי שושנים לוטפות, וכיצד שברי זוכית שורטים את ידיהם לצד צמרי גפן כרוכיים המרפדים את השריטות. בטוחים הם שגם הקוראים יחושו זאת. כאבו איתם, ישמחו איתם, ירגזו עמם, ינקמו לצידם.

לו חכמו, ישכילו לדעת את אי ידיעתם.

לו ידעו אותה, לא היו מוותרים על עריכה ספרותית מקצועית.

כי עריכה היא שיווק הכתיבה מהחביון של הכותב, החוצה אל תודעת הקורא. היא הגשר והיא הקשר והיא גם הפשר. וככל שנעבוד קשה (ואכזרי, צריך להודות) במלאכת העריכה - כך יתמוגגו הקוראים בעת הקריאה.

*

אם הבנתם, אם הסכמתם, ואם הפנמתם - מקומכם איתנו. הגיע הזמן לעבוד קשה על הסיפור שלכם ולהתייגע על הספר שלכם.

הבה נתחיל בשלב הראשון - שלב הדמיון.

נתעטף בגלימת העריכה וניכנס איתכם לתודעה שלכם, זו שמדמינת

את הסיפור שלכם.

טבלה מס' 1 - צמד שלבי היצירה				
שלב	מהות	אפיין	תפקיד עריכתי	דורשלביות העריכה
הדמיון	הליכי נביעה פנימית של היצירה במרחבי ומעמקי תודעתו הגועשת והרוגשת של היוצר	תהליך של התמקדות היוצר בתוך ה'אני' הפנימי שלו - רגשותיו ופצעיו, כאביו ומאוויו, מחשבותיו ואפלוליות נפשו, תקוותיו וכמיהותיו	חתירה פנימית למעבה עומק הנפש של הכותב והסטת שכבות הגנה ומסכי ערפל - כדי להעלות את תהומות הנפש העמוקים והנמוכים למעלה אל משטח הכתיבה	את הגרעין שהתחיל הכותב לדמיין - עוזרת העריכה להשריש ולדמיין באופן עשיר עזו וחזק בהרבה
הקידוד	החצנת היצירה והוצאתה מחביון היוצר כדי להגיש ולהנגיש אותה לתודעתו של הקורא	העברת געש רגשותיו הסובייקטיביים של הכותב אל במת הטקסט הציבורית - בניסיון לשותלם חיים ותוססים ומעוררים הזדהות גם בתודעת אנשים 'זרים'	שימוש במיומנויות כתיבה עריכה ומחיקה שתלפוטנה את נשמות הקוראים אל הסיפור המצוי על משטח הקריאה - על ידי הפיכת היצירה מ'עניין אישי' של הכותב ל'עניין אישי' של הקוראים הרלוונטיים	העריכה עוזרת לכותב לקדד בקידוד מושלם את הדמיון המשובח שלו המושבח בידיה, למילים, ומהן למשפטים, עד לפיסקאות על הדף, ועד בכלל

סיכום שער הכניסה

1 סיפורים הם מנוע נסתר וגלוי בהתנהלות האנושות. דרכי הסיפורת השתנו והתגונו ברבות השנים, אך למרות הבדלי ההגשה המשתנים מדור לדור, תמיד התפעמו המקשיבים מתוצר שהכיל בְּדִין מוחלט שהוא גם אמת צרופה.

1 הסוד המרתק הוא: אמת סיפורית בת היתכנות פנימית. (הרחבת הנושא בשער ד - קול הסיפור).

1 קסמי הכתיבה האיכותית מתבטאים בארבע תחנות זמן: א. (לפני) השתוקקות הקוראים לקרוא את הסיפור; ב. (תוך־כדי) קריאת הסיפור; ג. (אחרי) הנאה מעצם עובדת קריאת הסיפור; ד. (לתמיד) המלצה לאחרים על הסיפור־ספר.

1 כתיבה מוצלחת מורכבת מרכיבים מסתוריים וחושים אינטואיטיביים, אך גם מרכיבים למידים וטכניקות מעשיות ויישומיות.

1 הצלחה ספרותית פועלת בשני מישורים המשתרעים על פני משטחים שונים אשר משלימים זה את זה ליצירה אחת, ומתבצעים בשני שלבים, המצריכים שני כשרונות שונים.

1 א. שלב ראשוני: כישרון הדמיון - בא לידי ביטוי במישור תודעת הכותב, הגועשת על פני משטח הכתיבה בעוצמה שועטת, יצירתית ואמוציונאלית, ומותירה על המשטח תוצרת גולמית ובוסרית.

1 ב. שלב שני: כישרון הקידוד - בא לידי התגלמות במישור תודעת הקורא, אשר נלפתת בריתוק - על פני משטח הקריאה - ליצירה גמורה ומהודקת, סוחפת ומרתקת.

1 עריכה ספרותית נכונה ומקצועית -

1 א. מכוונת את הכותב ואת הכתיבה מתחילתם, לקורא ספציפי ומוגדר.

1 ב. מאתגרת את שלב הדמיון הראשוני באמצעות העמקה משותפת לנבכי הנפש של הכותב לשם מיצוי והעצמה.

1 ג. ממקצעת ומזקקת את שלב הקידוד, באמצעות טכניקות ומיומנויות הגשה של מבני הגשה נכונים, דפוסי סגנוניות מרתקים, ועזרי ניסוח מקצועיים.

תרגולת - שער א: שער הכניסה

- א. קבעו לכם שגרת כתיבה קבועה בזמנים קבועים ואל תרפו ממנה גם אם כתיבתכם אינה עולה יפה - בזמן שנקבע לכתיבה, כותבים ויהי מה.
- ב. **שלב הדמיון:** בחרו אירוע מסעיר־רגש שאירע לכם או למישהו שאתם מכירים (אפשר גם להמציא...), כתבו אותו ללא צנזורה עצמית ובמלוא העוצמה הרגשית, כשאתם מוסיפים במהלך הכתיבה בְּדִיוֹן לרוב ועוצמות רגש בלתי מבוקרות.
- ג. **שלב הקידוד:** כתבו מחדש את האירוע הקודם, כשאתם מתאימים אותו לקורא ספציפי מוגדר (בשלב מוקדם זה אל תדרשו מעצמכם הרבה מדי והיו מרוצים מכל תוצר - העיקר הם עצם הכתיבה ורכישת המיומנות).
- ד. בצעו בטווח הקרוב לכל הפחות שלוש פעמים (לגבי שלושה אירועים שונים) את סעיפים ב' וג' וכך תטמיעו בתוכם בהטמעה פרקטית מופלאה, את ההבדל התהומי בין שני הכישרונות ושתי היכולות הנדרשים לשני שלבים נפרדים אלו.
- חשוב להבין: רק התרגול המעשי יגרום לכם להפוך את התיאוריה לפרקטית. הפסנתרן יודע שעם כל הכבוד לתווים, רק תרגולים ממושכים על הקלידים יקדמו אותו במעלה הדרך. כך גם הגיטריסט והצלף הצבאי. וכך גם הכותב. ככל שתִּתְרַגְלוּ יותר, כך תבינו טוב יותר את מלאכת הכתיבה.

בהצלחה ובסייעתא דשמיא!

